

AİLE AİDİYETİ ÖLÇEĞİ: BİR ÖLÇEK GELİŞTİRME ÇALIŞMASI

Prof. Dr. Aliye MAVİLİ¹ - Öğr. Gör. Dr. Nur Feyzal KESEN² - Öğr. Gör. Dr. Serap DAŞBAŞ³

Öz

Bu çalışmanın amacı, bireylerin ailelerine duydukları aidiyetlerini belirlemeye yönelik bir ölçme aracı geliştirmektir. Çalışma sonunda aile aidiyetini temsil ettiği düşünülen toplam 17 maddeden oluşan beşli likert tipi bir ölçek elde edilmiştir. Ölçek, Konya'daki farklı üniversitelerde öğrenim gören 1579 üniversite öğrencisi üzerinde uygulanmıştır. Temel bileşenler analizi öncesinde verilerin faktör analizine uygunluğunu değerlendirmek amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett testi yapılmıştır. Bu testin sonucunda KMO değeri 0,96 ve Bartlett Sphericity testi ki-kare değeri ise 16943,875 ($p < 0,001$) olarak anlamlı düzeyde bulunmuştur. Yapılan faktör analizi ve varimax döndürme sonucunda ölçeğin toplam varyansın %60'ını açıklayan iki faktörlü (aile aidiyeti ve kendilik aidiyeti) bir yapı gösterdiği belirlenmiştir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach Alfa) 0,94 olarak hesaplanmıştır. Aile Aidiyeti Ölçeği (AAÖ) olarak adlandırılan ölçeğin, başta aile danışmanlığı olmak üzere ailelere yönelik tüm hizmet alanlarında kullanılabilir, geçerli ve güvenilir bir araç olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: aile aidiyeti, Aile Aidiyeti Ölçeği, ölçek geliştirme, geçerlik ve güvenilirlik, üniversite öğrencisi.

¹ Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Üyesi

² Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Görevlisi

³ Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Görevlisi

Family Sense of Belonging Scale: A Study of Developing a Scale

Abstract

The aim of this study is to develop a scale for determining the individual's sense of belonging to their family. At the end of the study, we obtain five point likert scale, which consists of 17 items and is thought to represent family sense of belonging. The scale was performed on 1579 college students studying at different universities in Konya. In order to assess the suitability of factor analysis of the data, Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) and Bartlett's test is conducted prior to principal component analysis. The test results indicate the significance in KMO 0,96 and Bartlett Sphericity Test chi-square value 16943,875 ($p < 0,001$). As a result of the factor analysis and varimax rotation, the scale is determined the two factors structure (family sense of belonging and sense of self-belonging) accounting for the 60% of the total variance. The overall Cronbach-alpha coefficient of the scale was high ($\alpha=0,94$). Family Sense of Belonging Scale (AAÖ) is found to be valid and reliable instrument which can be used in all fields for families particularly in family counselling.

Keywords: family sense of belonging, Family Sense of Belonging Scale, developing a scale, validity and reliability, college student.

Giriş

İnsanın sosyal yaşamda anlam bulma yolculuğu evrensel bir ihtiyaçtır. Gerçekte insanın anlam bulma yeteneği olduğu gerçeğini destekleyen unsurlardan birisi de ailesine, mesleğine, kültüre ve topluma yönelik *aidiyet duygusudur*. Hagerty, Lynch-Sauer, Patusky, Bouwsema ve Collier'ın yapmış oldukları tanımlamaya göre *aidiyet duygusu*, "bireyin kendisini bir sistemin ya da çevrenin ayrılmaz bir parçası olarak görmesini sağlayan bu sistem ya da çevreye katılım deneyimleri"dir (1992, s. 173). Bir başka tanımlamada ise *aidiyet duygusu*, kişilerarası bir sistem içerisinde kişinin kendisine ait algısı şeklinde açıklanmaktadır (Choenarom, Williams ve Hagerty, 2005).

İnsanın doğduktan sonraki bakım ihtiyacı, ailenin devamını ve önemini sürdürmesini sağlamaktadır. Aile üyeleri arasındaki bağ ve *aidiyet duygusu* ile bireyler, pek çok soruna karşı dayanıklılık kazanıp sorunlarla mücadele etme yeteneğine kavuşur. Yapılan çalışmalar *aidiyet duygusunun* bireyin hem psikolojik hem de sosyal işlevselliği ile ilişkili olduğunu ve *aidiyet duygusunun* yüksek olmasının bireyin işlevselliğini arttırdığını göstermektedir (Hagerty, Williams, Coyne ve Early, 1996).

Ardahan (2006) ait olmayı, duygusal destek içinde ele almaktadır. Duygusal desteği de sevgi, şefkat, değer, ilgi, empati, güven ve ait olma gibi ihtiyaçların karşılanması; bireyin toplum, aile, arkadaş çevresi ve diğer kişiler tarafından kabul edildiğinin ve

değer verildiğinin gösterilmesi olarak nitelendirmektedir. Duygusal desteğin artması bireyin sorunlarla ve stresle baş etmesinde etkili bir unsurdur (s. 72).

Lepore, Evans ve Schneider (1991) da sosyal desteği tanımlarken bireylere yardım sağlayan veya bireylerin kendilerini güvende hissettikleri, sevildikleri ve korunduklarına inandıkları sosyal ağa ve bütünlüğe bağlanmaları ve sosyal yapıya aidiyet hissetmelerini vurgulamıştır. Oysa sosyal destek, depresyon ve stresle baş etmede dolaylı bir etkiye sahipken aidiyet duygusunun birey üzerinde doğrudan bir etkisi vardır (Hagerty ve Williams, 1999).

Aksüllü ve Doğan (2004), ailenin sosyal destek sağlama fonksiyonunu bireyin fiziksel, psikolojik ve sosyal yardım süreci olarak değerlendirmektedir. Fiziksel ve psikolojik yardım ise sevgi, sadakat, benlik saygısı, güven ve bir birlikteliğe ait olma gibi temel gereksinimlerin karşılanması biçiminde açıklanmıştır. O hâlde ait olma ve aidiyet, birlikteliğin sosyal ve psikolojik destek içinde olmasını temin eden önemli duygulanımlardandır.

Sosyal, fiziksel ve psikolojik gelişimin ilk başladığı yer ise ailedir. Ailenin bireyin tam bir iyilik hâlini temin eden temel kurumlardan biri olması onun öneminin yaşam boyu devam etmesini sağlar. Bilindiği gibi bireysel gelişimin sosyal, fiziksel ve duygusal (psikolojik) boyutu sağlıklı bir yaşamın teminatıdır.

Günümüzde aile tanımı yapılırken kültüre özgü ve zamana özgü değişikliklerin göz önüne alınması gerekir. Çünkü bütün toplumlarda evrensel bir kurum olan ailenin işlevleri, biçimi ve hangi üyeleri içerdiğine (anne, baba, çocuk, nine, dede... vb.) ilişkin farklılıklar vardır. Aile, “ortak bir geçmişi, şimdiki ve gelecekte beklenenleri paylaşan bir grup bireyin karşılıklı ilişkilerini temsil eder” (Yapıcı, 2010, s. 1546).

Ailenin; bireyin yaşantısında bakım, koruma, üreme ve neslin devamı, sosyalleşme, sosyal destek, ekonomik destek vb. pek çok işlevi vardır (Mavili Aktaş, 2011). Bu işlevleri sağlıklı bir şekilde yerine getiren aile, bireyin gelişimini de olumlu etkiler. O hâlde işlevsel ailenin özelliklerine vurgu yapmakta yarar vardır. Tuzcuoğlu (1994), işlevsel ailenin özelliklerini şu şekilde açıklamaktadır: (1) Üyeler birbirlerini destekler ve yakın ilişkiler içindedirler. (2) Aile üyeleri birbirlerinin görüşlerine saygılıdır. (3) Aile üyeleri birbirinin hak ve özgürlüklerine saygılıdır. Düşüncelerini özgürce ifade edebilirler. (4) Eşler birbirlerinin ana-baba haklarına saygı duyarlar. (5) Aile üyeleri girişimcidir, yaratıcıdır ve başarı isteklidir. (6) Bireysel ve özerk yaşantı desteklenir. (7) Aile üyeleri birbirlerini

yönetmeye çalışmaz, herkesin rolü bellidir. Aşırı otorite, kontrol ve üstünlük yoktur. (8) İlişkilerde aile üyeleri beklentilerini açıkça ifade eder ve tehdit edici olmayan usuller kullanır. (9) Davranışlar ve arzular kontrol edilmez. Aşırı kontrol ve üstünlük yoktur (s. 155).

İşlevsel aile ideal olan aile olarak nitelendirilebilir. Aile içinde bireylerin fikirlerine saygı gösterilmesi, dayanışma ve aidiyet duygusu ile geleceğe daha sağlıklı ve umutla koşan bireylerin yetişmesi sağlanır. Yukarıda da değinildiği gibi aidiyet duygusu ile bireyin artan işlevselliği ailenin bütün olarak işlevselliğini de olumlu etkiler. Sonuçta böyle bir ailede üyelerin suça ve olumsuz davranışlara yönelme riskinin daha az olduğu söylenebilir.

Bireyin kendince önemli var saydığı bir gerçekliğe ya da hakikate yeterince tutkun ve inanmış görünmesiyle ötekiler ve diğerlerinin de ona inanmaya başlayabileceğine ilişkin inanç sistemini vurgulayan Nietzsche'nin (Spinelli, 2001) yaklaşımını, etkileşim içindeki birlikteliklere de indirgeyebiliriz (s. 27). Böylesi bir birliktelikte, birlikte var olunan iletişime ilişkin olumlu algılamalar ve duyumsamalar ötekine de benzer biçimde yansiyabilir. Sözelimi çocuk, aile içinde büyürken diğer aile üyelerinin benliğini ve yaşam gayelerini içselleştirir. Özdeşim ve ayrışma süreci ile kendini anlamlandırır. Ailede yaşanan her tür duygu, mutluluk, üzüntü ve çatışmayı paylaşmak birliktelik içindeki varoluşun parçalarındandır. Anne ve babanın doğumdan itibaren çocuğun sosyalleşmesi ve temel güven duygusunu kazanmasındaki yeri ve önemi başka hiçbir kurum ya da unsur tarafından yerine getirilemeyen bir fonksiyondur. Anne ve babanın teke tek diyalogu, sıcaklık ve güven ilişkisi çocuğun gelişiminde çok önemli ve değerlidir. Ancak toplumun en uzun süreli, en küçük, en yakın ve en yoğun paylaşımlarının (Mavili Aktaş, 2011) yaşandığı aile de günümüzde büyük bir değişim içerisindedir. Artık aile, bireyin ihtiyaçlarını karşılamada bazı güçlükler yaşamaktadır. Bireyselleşmenin özerkleşmeden öte bireyciliğe dönüşmesiyle birey günümüzde, sosyal ve bağlılık bağlamından kopup tüketim ve sanal ilişmelerle birlikteliğe ve paylaşma yönelmiştir. Bu durum bireylerin zorluklara dayanma gücünü azaltmıştır. İşte bu noktada aile birlikteliklerinin zorluklara ve yaşama dayanma gücünü arttıran zenginliğinin yabana atılmaması gerektiği düşünülmektedir.

Bireyselliğin boşlukta ve bağısız, zaman zaman içinde bulunduğu çevreden ve ilişki bağlamından kopukluğunu engelleyebilen duygulanımların başında gelen ilişki ve etkileşimsel dinamik unsurun parçalarından birisi de aidiyet olabilir.

Sayar (2012); çocukların vicdan, merhamet ve el severliğe (alturizm) dayalı bir özen, ihtimam ahlakıyla yetiştirilmesinin onların hem kendilerini hem de başkalarını daha iyi anlamasını sağladığını vurgulamaktadır (s. 46). Böylesi bir yetiştirme sürecinin, aile bireyleri arasında (anne, baba, çocuk) aidiyetin gelişmesini ve oluşumunu temin ettiğine inanıyoruz. Çünkü aidiyet duygulanımı sadece bir duygu değil, aynı zamanda öteki ile birlikte var olmanın, onunla paylaşmanın, ona zaman ve emek vermenin, edinim davranışının getirdiği bir anlamlılıktır. Emek ve zamanla öteki için, öteki adına, öteki ile birlikte var olmanın sabır ve merhamet içeriği de bu anlamı inşa eden unsurlardandır.

Son yılların önemli psikoterapistlerinden olan Hoshmand (2006), son dönemlerde psikoterapistlerin ve aile danışmanlarının ilişkiler ve bireyselleşme konusundaki çalışmalarında, aileye ve diğerlerine karşı hissedilen sorumluluğun azalması ve narsisizm kültürünün yaygınlaşmasına hizmet ettiklerini vurgulamıştır (s. 28). Bu noktada kültürel psikoloji tarafından vurgulanan ve aile bütünlüğüne olumlu etkisi olduğuna inanılan aidiyetin, *adanmışlık sınırları erdemle ve ahlakilikle çevrelenen bireyselliğin bencillığe dönüşmesine engel olabileceği* söylenebilir.

Aidiyet, parçamız olan, doğup büyüdüğümüz, yetiştiğimiz çevreyi ve onun kurallarını tanımaya ve bilmeye destek olur. Kendini bilmenin de özgürleşmenin önemli araçlarından olduğu açıktır. Bu çalışmada aidiyetin empirist kısmen de pozitivist bir usulle (ölçekle) değerlendirilmesi, bir başka deyişle aidiyeti sabit bir gerçeklik olarak değerlendirmek istenmemiştir. Temel amaç, bireyin bulunduğu durum, bağlanma ve ait olma anlamıyla ilgili değerlendirmesini öğrenmektir. Bir şeylerin çok hızlı dönüştüğü, birbirinden kopup yalnızlaştığı, anlamını yitirdiği günümüzde belki de her var olan duruma yeniden ışık tutmak özlemdir. Bireyin çok sayıda ilişkisinden oluşan aidiyet parçasına bir ayna tutmak ve bireylerin ailelerine duydukları aidiyetlerini belirlemeye yönelik bir ölçme aracı geliştirmektir.

Yöntem

Bu bölümde çalışma grubu, veri toplama aracının geliştirilmesi, verilerin toplanması ve çözümlenmesi konularına yer verilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmamıza Konya'da çeşitli üniversitelere devam eden üniversite öğrencileri katılmıştır. Öğrencilerin yaş ortalaması 20'dir. En küçük yaştaki öğrenci 17, en

büyük yaştaki öğrenci 36 yaşındadır. Öğrencilerden 844'ü kız (%53,5), 735'i erkektir (%46,5). Öğrencilerin kardeş sayılarının ortalaması 3,18'dir. Aylık tüm gelirlerinin ortalaması ise 647 TL'dir. 329 öğrenci (%20,8) geniş aileye sahip iken 1237 öğrenci (%78,3) çekirdek aileye sahiptir. 94 öğrencinin ebeveynleri boşanmış (%6), 1469 öğrencinin ebeveynleri (%93) hâlen evli durumdadır. Tablo 1'de çalışma grubuna ait özelliklere yer verilmiştir.

Tablo 1: Çalışma Grubuna Ait Özellikler

Durum	Durum	N	%
Cinsiyet	Kız	844	53,5
	Erkek	735	46,5
Yaş	17-20	747	47,3
	21-36	832	52,7
Kardeş Sayısı	1-3	1083	68,6
	4-13	496	31,4
Gelir Düzeyi	50-350	484	30,7
	351-700	746	47,2
	701-7000	349	22,1
Aile Yapısı	Geniş	329	20,8
	Çekirdek	1237	78,3
	Cevap vermeyen	13	0,8
Yaşanılan Yer	Köy-kasaba	175	11,1
	İlçe-il	780	49,4
	Büyükşehir	615	38,9
	Cevap vermeyen	9	0,6
Kardeş Sırası	Kardeşim yok	72	4,6
	İlk çocuk	565	35,8
	Ortanca ve ortancalardan	501	31,7
	Son çocuk	439	27,8
	Cevap vermeyen	2	0,1
Aile Yapısı	Evli	1469	93,0
	Boşanmış	94	6,0
	Cevap vermeyen	16	1,0
*n= 1579			

Ölçme Aracının Geliştirilmesi

Aile Aidiyeti Ölçeği hazırlanırken şu aşamalardan geçilmiştir. Soruların hazırlanmasından önce (ön deneme için) aile, aidiyet, bağlılık, aileden beklentiler ile ilgili kitap, makale, tezler taranmış ve hatta gençlerle yapılan grup çalışmalarında

gerçekleştirilen farkındalık eğitimlerinde bireylerin aile aidiyeti için en çok vurgu yaptığı temalara dayanarak kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Araştırma için öncelikle aile aidiyeti ve aileye bağlılık ile ilgili literatür taraması yapılmıştır. Alanda kullanılan diğer ölçekler incelenmiş ve bunlardan da yararlanılarak ölçek maddeleri oluşturulmuştur.

Ölçek maddeleri hazırlanırken Aile Değerlendirme Ölçeği (Bulut, 1990), Sense of Belonging Instrument (Hagerty ve Patusky, 1995), Aile Destek Ölçeği (Kaner, 2003), Sosyal Bağlılık Ölçeği (Duru, 2007), Sense of Belonging Scales (Tovar ve Simon, 2010) Aidiyet Duygusu ve Bağlılık Testi (Tarhan, 2012) ve Ait Olma Ölçeği'nden (Ersanlı ve Koçyiğit, 2013) yararlanılmıştır. Sonuçta araştırmacılar tarafından aile, aile aidiyeti ve aileye bağlılık algılarını temsil ettiği düşünülen 35 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuştur. İkinci aşamada, maddelerin kapsam geçerliği için istatistik, eğitim bilimleri, psikolojik danışma ve rehberlik, sosyal hizmet, sosyoloji, kadın çalışmaları ile ölçme değerlendirme alanında uzmanlıklarını almış öğretim üyelerinin görüşlerine başvurulmuştur. Bu görüşler doğrultusunda ölçek 26 maddeye indirilmiş ve katılımcılara uygulanmıştır. 26 maddelik ölçeğin yapılan faktör analizleri doğrultusunda faktör yükleri en yüksek olan ölçek maddeleri seçilmiş; soruların süreklilik, tek boyutluluk ve doğrusallık açısından uygunluğu da değerlendirilerek aile aidiyetini temsil ettiği düşünülen toplam 17 maddeden oluşan beşli likert tipi bir ölçek elde edilmiştir.

Verilerin Toplanması

Ölçek üniversite öğrencilerine uygulanmıştır. Katılımcılara öncelikle hem araştırmanın amacı ve süre hakkında hem de hiçbir maddeyi boş bırakmamaları konusunda bilgi verilmiştir. Katılımcılardan temel demografik bilgiler istenmiştir. Ölçeğin uygulanması yaklaşık 5-10 dakikalık bir süreyi kapsamaktadır. 26 maddeden oluşan ölçeğin ilk formu değişik sosyoekonomik özellikler gösteren 1600 üniversite öğrencisi üzerinde uygulanmıştır. Araştırmada toplam 1600 form kullanılmıştır. Eksik doldurulan ve tüm yanıtların aynı seçenekten verildiği 21 form çıkartılmış, kalan 1579 form üzerinde analizler gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Analizi

Ölçeğin yapı geçerliliğini sağlamak için geçerlilik ve güvenilirlik testi yapılmıştır. Bilgisayar ortamına aktarılan verilerin daha sonra, SPSS istatistik programı ile analizleri yapılmıştır. Bu analizlerde maddelerin psikometrik özellikleri (madde ayırıcılık gücü ve madde toplam puan korelasyonları) ve testin psikometrik özellikleri (yapı geçerliği ve güvenilirlik) belirlenmeye çalışılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde deneme uygulamasından elde edilen verilerin analizi ile ulaşılan bulgulara ve bulgulara ilişkin yorumlara yer verilecektir.

Geçerlilik

Ölçeğin yapı geçerliğini, analizlerini gerçekleştirmeden önce örneklem uygunluğunu incelemek amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett testi yapılmıştır. Bir ölçme aracının geçerliliği, aracın ölçmeyi amaçladığı özelliği ne denli doğru ölçtüğüne işaret etmektedir. Faktör analizi aynı zamanda yapı geçerliliği hakkında bilgi vermektedir. Faktör analizinin yapılabilmesi için yeterli sayıda örnekleme ulaşıması gerekmektedir. Bartlett küresellik testi korelasyon matrisinin faktör analizi için uygun olup olmadığını değerlendirmek amacı ile kullanılır. Bartlett testi sonucunda elde edilen değerler istatistiksel açıdan anlamlı olduğu durumda verilerin faktör analizi için uygun olduğu kabul edilmiş olur (Munro, 2005). Bu çalışmada KMO örneklem uygunluk katsayısı 0,6 Bartlett Sphericity testi ki-kare değeri ise 16943,875 ($p < 0,001$) olarak anlamlı düzeyde olduğu bulunmuştur ($df=136$). KMO katsayısı, 1'e yaklaştıkça verilerin analize uygun olduğu, 1 olmasında ise mükemmel bir uyum olduğu anlamına gelir ve 0,60'ın üzerinde değer veren veri kümeleri faktörleşme için uygundur (Büyüköztürk, 2004; Norusis, 1990). Bu sonuçlara göre, veriler temel bileşenler analizi için uygun olduğundan ölçeğin yapı geçerliğini saptamak amacıyla toplanan verilerin temel bileşenler analizi yöntemi ile faktör yapısına bakılmıştır. Madde toplam puan korelasyonunun yorumlanmasında mutlak ölçüler dikkate alınmıştır. Buna göre, korelasyonu 0,30 ve daha yüksek olan maddelerin bireyleri iyi derecede ayırt ettiği, 0,20-0,30 arasında kalan maddelerin zorunlu görüldüğü takdirde ölçüğe alınabileceği, 0,20'den düşük maddelerin ise ölçüğe alınmaması gerektiği söylenebilir (Büyüköztürk, 2004). Maddelerin ortalamaları, standart sapmaları, madde toplam puan korelasyonları ve madde ayırt edicilikleri Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: Aile Aidiyeti Ölçeği'nin Ayırt Edici Özellikleri

Madde	X	Ss	Ayırt Edicilik
Aileme güçlü bir şekilde bağlılık hissediyorum.	4,267	,8798	,550
Ailemde hayır deme hakkımız hep korunur.	3,875	,9216	,654
Ailemin önemli bir parçasıyım.	4,407	,8292	,559
Ailemin beni desteklediğini hissediyorum.	4,278	,8796	,570

Ailemdeki birçok kişi benim için bazı zevklerinden vazgeçmez.	3,554	1,038	,406
Ailemde kendimi değerli hissediyorum.	4,308	,8105	,704
Ailemin bana güvendiğini hiç hissetmedim.	4,254	,8719	,611
Ailemin bana saygı gösterdiğini hep görmüşümdür.	4,143	,8663	,651
Ailemde kararları birlikte almayız.	3,836	1,006	,644
İhtiyaç içinde ve hasta olduğumda ailem hemen destek olur.	4,519	,7287	,571
Ailemle birlikte zaman geçirebiliyoruz.	4,000	,9605	,441
Kendimi evimde ve ailemle birlikte mutlu hissetmiyorum.	4,368	,7941	,684
Sevgi ve hoşgörü ailemin önemli bir parçasıdır.	4,257	,8103	,634
Ailem bana özen gösterir.	4,265	,8039	,733
Ben de aileme özen gösteririm.	4,303	,7855	,643
Ailemde eleştiri hakkımız özenle korunur.	3,896	,93928	,675
Bir daha dünyaya gelsem aynı ailede doğmak isterdim.	4,422	,88904	,544

Bileşenlerin öz değerine ilişkin çizgi grafiği (scree plot) incelendiğinde ise kırılma noktalarının 2. bileşenden sonra oldukça azaldığı görülmüştür. Bu açıdan, iki faktörlü çözümün sınanmasına karar verilmiştir. Bu amaçla yine temel bileşenler faktör çıkarma ve Varimax döndürme yöntemi kullanılarak maddelerin iki boyut ile faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Döndürülmüş bileşen matrisi (rotated component matrix) yapıldıktan sonra aşağıdaki tabloda hangi maddenin hangi alt boyutta toplandığı verilmiştir. Bir maddenin yer aldığı faktörde “0,40” ve daha fazla bir faktör yüküne sahip olması, maddelerin buldukları faktördeki yük değerleri ile diğer faktörlerdeki yük değerleri arasındaki farkın en az “0,10” ve daha yukarı olması ölçütleri (Büyüköztürk, 2002) dikkate alınmıştır. Üç döndürme işleminden sonra en sade yapıya ulaşılmıştır. Maddelerin yüklendikleri faktörler ve faktör yükleri ise Tablo 3’te gösterilmiştir. Buna göre, faktörler sırasıyla toplam varyansın %37, %23 ve toplamda %60’ını açıklamaktadır. Kline (1994), bu oranın %40’ın üzerinde olmasının yapı geçerliği için önemli bir gösterge olduğunu vurgulamaktadır.

Tablo 3: Aile Aidiyet Ölçeği'nin Faktör Yapıları, Faktör Yükleri ve Madde Toplam Puan Korelasyonları

	Kendilik Aidiyeti	Aile Aidiyeti	Madde Toplam Puan Korelasyonu
Aileme güçlü bir şekilde bağlılık hissediyorum.	,651		,692
Ailemde hayır deme hakkımız hep korunur.		,790	,573
Ailemin önemli bir parçasıyım.	,623		,706
Ailemin beni desteklediğini hissediyorum.	,628		,712
Ailemdeki birçok kişi benim için bazı zevklerinden vazgeçmez.		,600	,489
Ailemde kendimi değerli hissediyorum.	,720		,799
Ailemin bana güvendiğini hiç hissetmedim.	,642		,739
Ailemin bana saygı gösterdiğini hep görmüşümdür.		,576	,762
Ailemde kararları birlikte almayız.		,717	,681
İhtiyaç içinde ve hasta olduğumda ailem hemen destek olur.	,736		,646
Ailemle birlikte zaman geçirebiliyoruz.	,497		,618
Kendimi evimde ve ailemle birlikte mutlu hissetmiyorum.	,789		,738
Sevgi ve hoşgörü ailemin önemli bir parçasıdır.	,693		,749
Ailem bana özen gösterir.	,771		,805
Ben de aileme özen gösteririm.	,773		,700
Ailemde eleştiri hakkımız özenle korunur.		,732	,703
Bir daha dünyaya gelsem aynı ailede doğmak isterdim.	,687		,664

Tablo 3'te, 17 madde için geçerlik katsayılarının istenilen düzeyde olduğu görülmektedir. Ölçeğin güvenilirlik çalışması için 17 maddeden oluşan bir madde listesi hazırlanmış ve uygulanmıştır.

Güvenilirlik

Aile Aidiyeti Ölçeği'nin bütününe ait iç tutarlık güvenilirliği Cronbach Alpha katsayısı ile hesaplanmıştır. *Kendilik aidiyeti alt boyutu* için Cronbach Alpha 0,93, *aile aidiyeti alt boyutu* için 0,82'dir. Ölçeğin bütününe ait hesaplanan güvenilirlik katsayısının ise (Cronbach Alpha 0,94) istenilen düzeyde olduğu görülmektedir. Bu sonuçla ölçeğin 17 madde için güvenilirliğinin sağlandığı ifade edilebilir.

Ölçüt Bağıntılı Geçerliliği

Ölçeğin (benzer ölçek) ölçüt bağıntılı geçerliliği için yapılan ölçümler, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi'nden 27 erkek (%29,7), 64 kız (%70,3), toplamda 91 öğrenciyle yürütülmüştür (yaş ortalamaları $\bar{X}=19,63$, $Ss=1,53$). AAÖ'nün ölçüt bağıntılı geçerliliğini sağlamak için Procidano ve Heller tarafından geliştirilmiş ve Sorias (1988) tarafından Türkçeye uyarlanan "Algılanan Aile Desteği Ölçeği" ile Ersanlı ve Koçyiğit (2013) tarafından geliştirilen "Ait Olma Ölçeği" kullanılmıştır.

Algılanan Aile Desteği Ölçeği (ADÖ): Ölçek Türk toplumu için geçerli ve güvenilirdir. Algılanan Aile Desteği Ölçeği "evet, hayır, kısmen" şeklinde yanıtlanan 20 sorudan oluşmaktadır. Ölçekte 3, 4, 16, 19 ve 20. sorulara "hayır (2)", "evet (0)" ve "kısmen (1)" olarak ağırlık puan verilirken diğer tüm sorular ise "hayır (0)", "evet (2)" ve "kısmen (1)" olarak puanlanmıştır. Ölçek toplam puan üzerinden değerlendirilmektedir. Ölçekten alınan puan 0-40 arasında değişmektedir. Puanın artması aile desteğinin iyi olduğunu göstermektedir. Ölçeğin bu araştırmadaki güvenilirlik katsayısı 0,86'dır.

Ait Olma Ölçeği: Ersanlı ve Koçyiğit (2013) tarafından geliştirilen Ait Olma Ölçeği, 22 maddeden oluşan 5'li likert tipi bir ölçektir. Üç faktörden oluşan ölçek (aile, arkadaş grubu, meslek) toplam varyansın %58'ini açıklamaktadır. Ölçeğin $p<0,01$ önem düzeyinde madde toplam puan korelasyonlarının 0,426 ile 0,751 arasında değiştiği görülmüştür. Doğrulamalı faktör analizi bulguları da elde edilen uyum indekslerinin üç boyutlu yapı olduğunu göstermektedir. Güvenilirlik analizi sonuçları aile, arkadaş grubu ve meslek faktörleri için sırasıyla 0,88, 0,89 ve 0,88'dir. Tüm ölçeğin Cronbach Alpha (α) değeri ise 0,90'dır.

AAÖ'nün ölçüt bağıntılı geçerliliğinin saptanabilmesi için yapılan korelasyon analizleri sonucunda alınan puanlar Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4: Aile Aidiyeti Ölçeği'nin Ölçüt Bağıntılı Geçerliliği

Aile Aidiyet Ölçeği	Aidiyet Ölçeği Boyutları			Algılanan Aile Desteği Ölçeği
	Meslek Aidiyeti	Arkadaş Aidiyeti	Aile Aidiyeti	Algılanan Aile Desteği Ölçeği Toplam Puan
Aile Aidiyeti	,19*	,16	,62**	,33**
Kendilik Aidiyeti	,13	,24*	,82**	,31**
N	91	91	91	91

* $p<.05$, ** $p<.01$

AAÖ'nün "Kendilik Aidiyeti" alt boyutu ve "Aile Aidiyeti" alt boyutu ile diğer ölçekler arasında orta ve yüksek düzeyde korelasyon bulunmuştur. Kendilik aidiyeti ve aile aidiyeti arasında 0,82 korelasyon bulunurken aile aidiyetleri alt boyutları arasındaki korelasyon ise 0,62 çıkmıştır.

Test Tekrar Sonuçları

AAÖ'nün güvenilirliğini saptamak için yapılan uygulamalardan diğeri ise testin tekrarı yöntemidir. Ölçeğin zaman içindeki kararlılığını belirlemek amacıyla üniversite öğrencilerinden 68 kişilik bir gruba üç hafta ara ile iki kez uygulanmıştır (13 kişi ikinci testi yapamadığı için N:81 iken N:68'e düşmüştür). Bu iki uygulama arasında hesaplanan Pearson Momentler Çarpımı korelasyon katsayısı 0,84 ($p<0,01$) olarak hesaplanmıştır.

Puanlama

Bireylerin aile aidiyet düzeylerini ölçmek üzere geliştirilen ölçekte, toplam 17 madde bulunmaktadır. Maddelerin 13'ü olumlu, 4'ü olumsuz olarak yazılmıştır. Beşli likert şeklinde oluşturulan ölçekte maddelerde belirtilen düşünceye, bireylerden "tamamen katılıyorum (5), katılıyorum (4), kararsızım (3), katılmıyorum (2), tamamen katılmıyorum (1)" olmak üzere beş derecede görüş bildirmeleri istenmektedir. 5, 7, 9 ve 12. maddeler olumsuz maddeler olup tersten hesaplanmaktadır. Ters çevirme işlemi tamamlandıktan sonra 1, 3, 4, 6, 7, 10, 11, 12, 13, 14, 15 ve 17. soruların toplamı "kendilik aidiyeti alt boyutu"nu ölçerken 2, 5, 8, 9 ve 16. soruların toplamı "aile aidiyeti alt boyutu"nu ölçmektedir. Bununla birlikte her ikisinin toplamı "aile aidiyeti toplam puanını" vermektedir. Puan arttıkça aile aidiyeti de artmaktadır.

Sonuç

Bu çalışmada bireylerin aile aidiyetlerini ölçmeye yarayan Aile Aidiyeti Ölçeği'nin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Dolayısıyla aileye aidiyeti içeren unsurlar açıklığa kavuşturulmuştur. Toplamda 17 soru ile iki boyuttan oluşan ölçeğin birinci boyutu bireyin ailesine hissettiği (kendilik aidiyeti alt boyutu), ikincisi ise ailenin bireye hissettirdiği (aile aidiyeti alt boyutu) olarak isimlendirilmiştir. Araştırmanın sonuçları, alfa güvenilirlik katsayılarının kabul edilen düzeyde olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca geçerlilik ve güvenilirlik için

yapılan analizler de ölçeğin uygulanabilir olduğunu ortaya koymuştur. Böylece bireylerin aile aidiyetlerini ölçen kullanılabilir bir ölçek geliştirilmiştir. Araştırma bir ölçek geliştirme çalışması olduğundan aileye aidiyeti etkileyen diğer unsurlara bakılmamıştır. Araştırmacılar tarafından çeşitli değişkenlerle birlikte uygulama sonucunda aileye aidiyeti etkileyen çeşitli unsurlar ele alınabilir.

Maslow'un (1970) ihtiyaç hiyerarşisine göre, bireyin en önemli ihtiyaçlarından biri de fiziksel ve güvenlik ihtiyacından sonra gelen aidiyet ihtiyacıdır. Aidiyet ve güvenlik duygusu varoluşun istendik, beklendik ve anlamlı bir parçasıdır. Böylesi anlamlı bir kendilik algısında ötekine hizmet, ötekine verme, ötekiyle adanmış bir anlam içinde var olmanın karşılığı aidiyet içinde bir paylaşım ve aile algısıdır diyebiliriz. Aidiyetin yaşandığı bir ailede bireyin kendini tatmini yerine, birbirinin istekleri için kendi tatmininden vazgeçmesinden ya da tatminini ertelemesinden söz edebiliriz. Öteki için bir şeyler yapma, ötekiyle bir şeyler paylaşma; var olmanın "Her şey senin hakkın ve senin kazancın" gibi bir çıkarıcılığını ahlaki görmez. Aidiyette ötekine karşı bir özen ve ihtimam vardır. Farklılıklarına saygı duymak ve kendini ifade ederken ona kulak kesilip önem vermekle ilgili yapılanlar aidiyet duygulanımında vardır. Aidiyet normatif bir ilke ya da duygu değil, bir eylemler ya da davranışlar dizisidir. Birlikte yaşadığımız kendine özgü farklılıkları olan anne, baba, evlat ve kardeşe kulak verip, onların ihtiyaçlarına kendi ihtiyaçlarımız kadar özen gösterip değer vermeyi sağlar.

Bireyin hayır deme hakkını ve seçimini önemseyerek devam eden aile, kültür ve toplum bağlarının değerli ve anlamlı parçası aidiyettir. Aidiyetin sosyal bağlamı, narsisistik kişilik gelişiminin önündeki engellerden birisi de olabilir. Bir başka deyişle, "ben"lerin fedakârlık yapabilme becerisi ve potansiyeli, küreselleşmenin gündemimize getirdiği narsisistik kişilik bozukluklarının azalmasını sağlayabilir. Ayrıca birlikteliğin aidiyet bağlamı sosyalleşmeyi de güçlendiren bir unsurdur. Ailenin aidiyet bağı; bireyin toplumsal, kamusal alanla da bağıni kolaylaştırabilir. Ailenin aidiyet bağlarının zayıflaması veya önemini kaybetmesi ile bireyin yaşama dayanma gücünün zayıflaması söz konusu olabilir. Bu durumda modernitenin, bireyi özgürleştirirken güvensizlik unsurlarını da yaratması ikilemiyle nasıl baş edilebileceği sorunu karşımıza çıkabilir. Bu noktada aidiyetin bütün bu çelişkili ve istenmedik durumlarla baş etmeye tek başına yeterli bir etken olduğunu söylemek çok iddialı olacaktır. Ancak bireyin yaşamının anlam bağlamına güç ve destek veren özelliği son derece önemlidir.

Aile Aidiyeti Ölçeği; sosyal hizmet, psikoloji, psikolojik danışma ve rehberlik alanında ve aile danışmanlığında meslek elemanları tarafından bireylere uygulanabilecek bir ölçme aracıdır. Aile aidiyetinin belirlenmesi bireyin ailesine karşı farkındalığını arttırır. Ayrıca geliştirilen bu ölçek ailelerle yürütülecek farklı çalışmalara da kaynak niteliği taşımaktadır.

Kaynakça

- Aksüllü, N. ve Doğan, S. (2004). Huzurevinde ve evde yaşayan yaşlılarda algılanan sosyal destek etkenleri ile depresyon arasındaki ilişki. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 5 (1), ss. 76-84.
- Ardahan, M. (2006). Sosyal destek ve hemşirelik. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 9 (2), ss. 68-75.
- Bulut, I. (1990). *Aile Değerlendirme Ölçeği el kitabı*. Ankara: Özügelış Matbaası.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı* (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş. (2004). *Veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Choenarom, C., Williams, R. A. ve Hagerty, B. M. (2005). The role of sense of belonging and social support on stres and depression in individuals with depression. *Archives of Psychiatric Nursing*, 19 (1), ss. 18-29. DOI: 10.1016/j.apnu.2004.11.003.
- Duru, E. (2007). Sosyal Bağlılık Ölçeği'nin Türk kültürüne uyarlanması. *Eurasian Journal of Educational Research*, 26, ss. 85-94.
- Ersanlı, K. ve Koçyiğit, M. (2013). Ait Olma Ölçeği'nin psikometrik özellikleri. *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8 (12), ss. 751-764.
- Hagerty, B. M., Lynch-Sauer, J., Patusky, K., Bouwsema, M. ve Collier, P. (1992). Sense of belonging: a vital mental health concept. *Archives of Psychiatric Nursing*, 6, ss. 172-177.
- Hagerty, B. M. ve Patusky, K. L. (1995). Developing a measure of sense of belonging. *Nursing Research*, 44, ss. 9-13.
- Hagerty, B. M. ve Williams, R. A. (1999). The effect of sense of belonging, social support, conflict, and loneliness on depression. *Nursing Research*, 48, ss. 215-219.
- Hagerty, B. M., Williams, R. A., Coyne, J. C. ve Early, M. R. (1996). Sense of belonging and indicators of social and psychological functioning. *Archives of Psychiatric Nursing*, 10, ss. 235-244.
- Hoshmand, L. (2006). Culture and the field of psychotherapy and counseling. L. Hoshmand (Ed.) içinde *Culture, psychotherapy, and counseling: critical and integrative perspectives*. (ss. 25-47). Thousand Oaks, CA: SAGE.

- Kaner, S. (2003). Aile Destek Ölçeği: Faktör yapısı, güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 4 (1), ss. 57-72.
- Kline, P. (1994). *An easy guide to factor analysis*. London and New York: Routledge.
- Lepore, S., Evans, G. ve Schneider, M. (1991). Dynamic role of social support in the link between chronic stress and psychological distress. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61, ss. 899-909.
- Maslow, A. H. (1970). *Motivation and personality* (2. Baskı). New York: Harper and Row.
- Mavili Aktaş, A. (2011). *Ben ve ailem*. Konya: Atlas Yayınevi.
- Mavili Aktaş, A. (2014). Aile danışmanlığı eğitimi ve etik ilkeler. *VII Aile Şurası Bildiriler Kitabı*. Ankara.
- Munro, B. H. (2005). *Statistical methods for health care research*. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins.
- Norusis, M. J. (1990). *SPSS base system user's guide*. IL: SPSS Inc.
- Sayar, K. (2012). *Terapi: Kültürel bir eleştiri*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Spinelli, E. (2001). *Demystifying therapy*. London: Constable.
- Sorias, O. (1988). Sosyal desteğin değerlendirilmesi II: Toplumdan seçilmiş örnekleme sosyal ağı yapısal özellikleri ile algılanan destek. *E.Ü. Edebiyat Fakültesi Psikoloji Seminer Dergisi*, 6, ss. 23-33.
- Tarhan, N. (2012). *Aile okulu: Mutlu aile için makul çözüm*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Tovar, E. ve Simon, M. A. (2010). Factorial structure and invariance analysis of the sense of belonging scales. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 43 (3), ss. 199-217.
- Tuzcuoğlu, S. (1994). Aile birimlerinin yapısını tanıma ve aile terapisi. *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (1), ss. 154-155.
- Yapıcı, Ş. (2010). Türk toplumunda aile ve eğitim ilişkisi. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 5 (4), ss. 1544-1570.

Ek

Aile Aidiyeti Ölçeği ile İlgili Bilgi Notu

Bu ölçek araştırmacılar tarafından konuyla ilgili yazın incelemesinden sonra aidiyeti içeren sorular oluşturulmuştur. Bu ölçek araştırmacılar tarafından hazırlanan diğer soru kâğıdı ile birlikte sınıf ortamında katılımcılara dağıtılarak uygulanmıştır. Örneklem üniversite öğrencilerinden oluştuğu için yüz yüze görüşme tekniği kullanılmamıştır. Ancak daha küçük yaş grubuna ya da engeli olanlara uygulanması durumunda yüz yüze görüşme yoluyla uygulanabilir. Sorular kısa, açık ve anlaşılır olduğundan uygulamada güçlük yaşanmamıştır. Ölçeğin puanlaması şu şekildedir:

Puanlama

Bireylerin aile aidiyet düzeylerini ölçmek üzere geliştirilen ölçekte, toplam 17 madde bulunmaktadır. Maddelerin 13'ü olumlu, 4'ü olumsuz olarak yazılmıştır. Beşli Likert şeklinde oluşturulan ölçekte maddelerde belirtilen düşünceye, bireylerden “tamamen katılıyorum (5), katılıyorum (4), kararsızım (3), katılmıyorum (2), tamamen katılmıyorum (1) olmak üzere beş derecede görüş bildirmeleri istenmektedir. 5, 7, 9, ve 12. maddeler olumsuz maddeler olup tersten hesaplanmaktadır. Ters çevirme işlemi tamamlandıktan sonra 1, 3, 4, 6, 7, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 17. soruların toplamı “kendilik aidiyeti alt boyutu”nu ölçerken 2, 5, 8, 9, 16. soruların toplamı “aile aidiyeti alt boyutu”nu ölçmektedir. Bununla birlikte her ikisinin toplamı “aile aidiyeti toplam puanını” vermektedir. Puan arttıkça aile aidiyeti de artmaktadır.

Ölçeği kullanmak isteyenlerin *araştırmacılara bilgi vermelerinin* araştırma etiğine uygun olduğu düşünülmektedir. Çünkü araştırmacılar aidiyetin nasıl artırıldığına ilişkin uygulamalı çalışmalarını halen sürdürmektedir.

